

Чернявський Іван Юрійович
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри маркетингу
та міжнародної торгівлі,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-481-1-49>

**АЛЬТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ
АГРАРНОЇ СФЕРИ ДЛЯ ПОСТВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ: СЦЕНАРНИЙ ПІДХІД**

Війна завдала значних збитків аграрній сфері, інфраструктурі (техніка, склади, логістика), а також призвела до втрати людського капіталу (міграція, мобілізація, втрати), а розроблені альтернативи розвитку інтелектуального капіталу, дозволять відновити та модернізувати виробництво, зробити його більш ефективним та стійким до майбутніх криз. Водночас, інвестори, як внутрішні, так і зовнішні, будуть звертати увагу на наявність інтелектуального капіталу в підприємствах, а об'єктивні альтернативи розвитку інтелектуального капіталу демонструють стратегічне бачення та готовність до інновацій, що підвищить інвестиційну привабливість підприємств аграрної сфери. Окрім того, для забезпечення продовольчої безпеки країни та світу, українські підприємства аграрної сфери повинні підвищувати продуктивність, що теж вимагає впровадження нових технологій, оптимізації використання ресурсів та підвищення кваліфікації персоналу – все це складові інтелектуального капіталу. Таким чином, вважаємо, на часі, формування обґрунтованих пропозицій щодо розробки альтернатив розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери в умовах цифрової економіки для періоду пост воєнного відновлення.

Різні аспекти формування й розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери досліджували вітчизняні й зарубіжні науковці, особливо цінними вважаємо пропозиції учених: В. Бондаренко, О. Бородіна, Р. Буряк, О. Гудзь, Ю. Джерелюк, Є. Діденко, Збарський, Г. Калетнік, С. Ковальчук, О. Луцій, Н. Мешко, L. Edvinsson, R. Schuler, Van Notten Ph та інші.

Після війни важливо забезпечити повернення працівників до аграрної сфери та їх адаптацію до якісно нових умов, а розвиток інтелектуального капіталу, зокрема через програми навчання та перекваліфікації, допоможе їм набутися нових компетенцій, навичок та знань, необхідних для роботи в сучасному сільському господарстві. В умовах повоєнного відновлення необхідно забезпечити сталий розвиток аграрного виробництва шляхом зростання капіталізації та інвестиційної привабливості підприємств аграрної сфери, формування ринкових інститутів, що сприятимуть нарощенню експорту товарів, забезпеченню комфортних умов проживання на селі. Загалом, вважаємо, що саме відновлення підприємств аграрної сфери на інноваційних засадах екологізації, інтелектуалізації й диджиталізації стане каталізатором відчутного розвитку суміжних секторів економіки. Тому, потрібно сформувати комплекс нових повоєнних альтернатив розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери, які збалансують їх фінансові, інтелектуальні та екологічні можливості. Для цих цілей найкраще підходить використання сценарного підходу, оскільки «сценарний підхід полягає у проведенні сценарного дослідження, у ході якого будується кілька альтернативних картин майбутнього або сценаріїв» [3]. «Необхідність застосування сценарного підходу пов'язана зі складністю, а іноді й неможливістю точно сформулювати та структурувати проблему, а отже, застосування традиційних методів планування може призвести до спотворення отриманих прогнозних даних» [2]. Фактично, сценарний підхід – це сучасний дієвий метод розв'язання важливих проблем, який дозволяє визначити орієнтири та будувати стратегії розвитку, за допомогою моделювання складних майбутніх невизначених ситуацій. «Сценарії, вважають

методологічною платформою вибору стратегічних альтернатив, що враховують об'єктивний аналіз стану та ситуації, достатньо вірогідні прогнози тренди, побудовані на статистичних кількісних показниках та якісних індикаторах із урахуванням особливостей функціонування підприємства» [1]. Опираючись на проведені нами дослідження та існуючі розробки [1–3], окреслимо три комплексних альтернативи розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери в умовах цифрової економіки, сформовані за сценарним підходом, що стануть корисними у період післявоєнного відновлення.

1. Альтернатива (еволюційна), яку зосередимо на оптимізації й покращенні існуючих бізнес-процесів та підвищенні ефективності із фокусом на широкому використанні цифрових технологій.

2. Альтернатива (стратегічна), яку зосередимо на розширенні та диверсифікації із фокусом впровадження цифрових технологій для виходу на нові ринки, диверсифікації продуктової лінійки та створення нових бізнес-моделей.

3. Альтернатива (трансформаційна) яку зосередимо на створенні інноваційної екосистеми із фокусом формування платформи для співпраці з іншими підприємствами аграрної сфери, науковими установами, стартапами та інвесторами для спільного розвитку інноваційних рішень.

Наголосимо, що жодна альтернатива не є універсальною, і успіх залежить від здатності адаптуватися до мінливих умов та постійно вдосконалювати свої знання й навички.

Акцентуємо, що ключовими чинниками успіху у будь-якому із запропонованих альтернатив є: наявність лідера, який розуміє важливість інтелектуального капіталу та цифрової трансформації, та здатний мотивувати й надихати інших працівників; наявність достатніх фінансових ресурсів для інвестування у технології, навчання персоналу та інноваційні розробки; врахування специфіки аграрної сфери (сезонність виробництва: залежність від природних умов, вплив державної політики, розкиданість виробничих потужностей; формування інноваційної культури, створення середовища,

в якому заохочується навчання, експерименти та обмін знаннями; встановлення міцних партнерських відносин з іншими підприємствами аграрної сфери, науковими установами, стартапами та інвесторами; створення державою сприятливого регуляторного середовища та надання фінансової підтримки для розвитку інтелектуального капіталу та цифрової трансформації підприємств аграрної сфери; залучення співробітників до процесу розробки та впровадження сценаріїв, ефективна комунікація між усіма зацікавленими сторонами, адаптивність, готовність до внесення змін у сценарій в залежності від зміни зовнішніх та внутрішніх чинників, чітка орієнтація на досягнення конкретних результатів. Тобто, використання сценарного підходу дозволяє підприємству аграрної сфери, більш гнучко та ефективно реагувати на зміни в ринковому середовищі та забезпечувати стабільний розвиток в умовах цифрової економіки. Важливо, щоб розробка альтернатив включала різних експертів (агрономів, економістів, ІТ-фахівців) та враховувала специфіку конкретного підприємства.

Підсумовуючи, відзначимо, що розробка альтернатив розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери за сценарним підходом, є не просто бажаною, а й необхідною умовою для успішного їх відновлення та розвитку в поствоєнний період.

Література:

1. Гудзь О.Є., Гадицький М.Г. Чернявський І. Ю. Стратегічні сценарії розвитку цифрової трансформації управління підприємств в нових економічних реаліях. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2024. № 2 (45). С. 10–18. DOI: <https://doi.org/10.31673/2415-8089.2024.010202>
2. Ковальчук С.В. Застосування сценарного підходу до впровадження маркетингових стратегій управління персоналом у діяльність машинобудівних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 6. Том 1. С. 7–16.
3. Мешко Н.П., Колесник В.В. Сценарний підхід в стратегічному управлінні зовнішньоекономічною діяльністю металургійних підприємств. *Ефективна економіка*. 2017. № 12.